

Eva Ahl-Waris, *Historiebruk kring Nådendal och den kommemorativa anatomin av klostrets minnesplats*. Societas Sanctae Birgittae: Vadstena 2010. 328 pp.

Den 1 december 2010 lade Eva Ahl-Waris fram sin avhandling *Historiebruk kring Nådendal och den kommemorativa anatomin av klostrets minnesplats* vid Helsingfors universitet. Avhandlingen granskar hur platsen för lämningarna av det medeltida birgittinerklostret i Nådendal i Finland förvandlats till ett nationellt kulturarv i Finland. Avhandlingen studerar således på ett övergripande plan hur minneskultur fungerat som historiebruk på den aktuella platsen, hur olika aspekter av historiebruk av platsen och dess lämningar gestaltat sig under perioden sent 1800-tal till tidigt 2000-tal, samt hur detta bruk har varit och fortsatt är intimt kopplade till generella och specifika samhällspolitiska strömningar. Ahl-Waris anlägger ett brett teoretiskt och metodologiskt anslag grundat i forskningsorienteringar inom bland annat historia, idéhistoria, arkeologi och kulturarvsvetenskap. Denna intressanta bredd leder likaledes till användandet av ett omfångsrikt och varierat källmaterial. Vid sidan av mer traditionella historiska källmaterial utgör således även den personlig brevkorrespondens mellan centrala aktörer samt resultatet av studier av den fysiska gestaltningen av platsen viktiga källmaterial.

Avhandlingens resonemang rörande minneskultur, historiebruk och kulturarvets samhälleliga och politiska dimensioner är värdefulla och av stort intresse då de visar hur minneskultur och historie- och kulturarvsbruk fungerat i det specifika fallet och hur detta har påverkat, och påverkar, de

samtida samhällspolitiska strömningarna i Finland. Ahl-Waris empiriska fokus på lämningarna av det medeltida birgittinerklostret i Nådendal, som utgör både avhandlingens central fallstudie likväl som dess resonemangsbotten, är ett utmärkt pedagogiskt och retoriskt grepp som på ett tydligt och konkret sätt visar hur den aktuella platsen under lång tid konstruerats både fysiskt och mentalt som ett nationellt kulturarv och hur den brukats inom ramarna för olika intressenters politiska ambitioner.

Avhandlingen består av 7 kapitel, och omfattar 328 sidor. På ett generellt plan kan sägas att dess första två kapitel introducerar läsaren till studien, positionerar texten inom ramarna för de teoretiska och metodologiska anslag som används, presenterar avhandlingens relation till tidigare forskning, samt presenterar det använda källmaterialet. Vilket tidigare nämnts är det teoretiska anslaget brett då det hämtar inspiration från diskurser inom bland annat historia, idéhistoria, arkeologi och kulturarvsvetenskap. Centralt för avhandlingen är bland annat resonemangen rörande minneskultur och historiebruk, med andra ord de processer genom vilka historiekulturen aktiveras och blir meningsskapande i olika praxiskontexter. Ahl-Waris presenterar i detta sammanhang en djuplodande och värdefull diskussion av relationen mellan minneskultur och minnesplatser och dessas roll för historie- och kulturarvsbruket samt hur detta bruk är en del av konstruktionen av minnes- och identitetsskapande processer på olika samhällsliga nivåer. I detta sammanhang skall särskilt resonemangen rörande platsers "kommemorativa anatomi" och skapandet av traditioner framhållas då dessa är av stor vikt för avhandlingens resonemang. Läsaren får i dessa avsnitt en både utmärkt och bred översikt över ovanstående tankegångar och deras relevans för avhandlingen.

I kapitel 3-6 sätter Ahl-Waris ovanstående resonemang och utgångspunkter i arbete i en djuplodande fallstudie rörande Nådendals klosterlämningar. Fallstudien har ett kronologiskt upplägg och behandlar fyra huvudperioder från 1600-talet till 2000-talet. 1) En första period som sträcker sig från klostrets övergivande till cirka 1850, då det inte föreligger något större antikvariskt eller vetenskapligt intresse för lämningarna. 2) En andra period från cirka 1860 till 1920 då minnesplatsen kan sägas skapas. Inte minst som en konsekvens av olika antikvariska och arkeologiska

insatser vid Nådendal vilka skall betraktas i ljuset av medeltidsromantiska och nationella strömningar i det samtida Finland. 3) En tredje period mellan cirka 1920 till 1945 då minnesplatsen etableras som scen för historiebruk. Detta bland annat i form av resningen av monument och vesperarrangemang vilka kan sägas vara en parallell till det högkyrkliga och nationalistiskt orienterade intresset för den heliga Birgitta i Sverige under samma tid. Besök av den svenske kungen Gustav V år 1936 samt Birgittajubileet år 1943. Detta historie- kulturarvsbrukande av platsen och lämningarna skall betraktas i ljuset av en nationell kulturhistorisk medievalism med inslag av nationell högkyrklighet och en västligt (svensk-orienterad) orientering. 4) En fjärde period mellan cirka 1945 och 2005 då historiebruk kan ses återkomma i olika och varierande sammanhang. Bland annat Nådendalsjubileerna år 1993 och 2003 vilka skall ses i ljuset av konstruktionen av regional och nationell identitet anknutna till en identifikation med Europatanken. Fallstudien är omfångsrik och mycket välbearbetad och Ahl-Waris rör sig skickligt mellan, och klarar på ett ypperligt sätt av att knyta samman, en rad mångfasetterade källmaterial, teoretiska diskussioner, och olika aktörer med sina olika ambitioner inom ramarna för de fyra kapitel som bygger upp fallstudien. Fallstudiens långa tidsperspektiv innebär också att den, vid sidan av att hantera avhandlingens frågeställningar, också fungerar som en vetenskapshistorisk odysseé där olika vetenskapliga strömningar och discipliner träder fram på arenan och formeras.

I det avslutande sjunde kapitlet sammanfattar Ahl-Waris sina slutsatser och visar på ett övertygande sätt på relationen mellan minneskultur, minnesplatser och historie- och kulturarvsbruk samt hur olika aspekter av historiebruk av klosterlämningarna i Nådendal gestaltat sig under perioden sent 1800-tal till tidigt 2000-tal. Vidare framhålls hur detta bruk har varit och fortsatt är intimt kopplat till generella och specifika samhällspolitiska strömningar. Bland annat framhålls att Nådendal kanske fyllt/fyller ett behov i Finlands historia i samband med kristider. Det finns uppenbara kopplingar mellan ett uppblommående intresse för Nådendal och kriser i det finska samhället, t ex efter inbördeskriget 1918, under andra världskriget och efter depressionen på 1990-talet.

Den reflexiva och kritiska hållning som genomsyrar Ahl-Waris avhandling är en konstruktiv utgångspunkt och avhandlingen utgör ett mycket välkommet bidrag till den vetenskapliga diskussionen om historie- och kulturarvsbruk och detta bruks kopplingar till olika aktörers varierande politiska ambitioner. Inte minst är det förhållande att avhandlingen rör sig ledigt mellan olika teoretiska resonemang och fallstudiens konkreta empiri mycket positivt. Avhandlingen har dessutom ett samhällsligt värde som sträcker sig utanför den renodlat akademiska diskursen då dess tema i allra högsta grad är aktuellt i ett samtida Europa där olika typer av högerextrema rörelser återigen reser anspråk på att använda kulturarvet för att skapa nationella och exkluderande identiteter. Inte bara dessa mörkermänniskor utan även vi som arkeologer och historiker har således mycket att lära av Ahl-Waris avhandling vilken jag således varmt kan rekommendera.

Håkan Karlsson, professor,
Institutionen för historiska studier
Göteborgs universitet
hakan.karlsson[at]archaeology.gu.se